

פרוטוקול המושב "תכנון וניהול אזורי", בהנחיית נעמי צור וורד סלומון

גב' נעמי צור, יו"ר ומייסדת הפורום הישראלי לעירוניות: העיר היא יחידת העתיד של העולם, אך היא לא עומדת לבדה, ומקווה להוביל שיתופי פעולה אזוריים.

אדר' ורד סלומון, אדריכלית ראשית, משהב"ש: המושג המנהלי "נפה", יחידה אזורית המכילה סוגי ישובים שונים, הוביל את משהב"ש לחשיבה אזורית והמשרד החל בהכנת תכניות לנפות, בשיתוף מינהל התכנון והרשויות. לא הייתה משנה סדורה ובשיטת הניסוי-והטעייה הוכנה התכנית הראשונה לנפת אשקלון היא התכנית האזורית הראשונה. מריה ג'ריס ושגיא גנות במשרד הפנים הצטרפו למשהב"ש כיוון שרעיון האשכולות האזוריים התקדם במשרד הפנים, והתכנון האזורי של תשתיות חוצות גבולות המהוות תמרץ לשיתוף פעולה אזורי ולדיון בשאלת הגבולות והממשקים, מנגנון הניהול ופתיחת חסמים הפך לנושא משותף גם למשרדי הממשלה השונים. לפני שנתיים יזם משרד הבנוי והשיכון את התכנית השנייה בגליל מערבי שנציג אותה היום בקצרה.

מר משה דוידוביץ, ראש המוא"ז מטה אשר, מוביל את תכנית האב של האשכול, מטעם אשכול גליל מערבי: הראייה המרחבית-אזורית היא הכרחית. ורד סלומון הציעה לנו לקדם תכנית אב לאשכול והרמנו את הכפפה. כראשי רשויות חומה עלינו לשתף פעולה בינינו, ובינינו לבין המגזר השלישי ומשרדי הממשלה.

אדר' דורית שפינט, גורדון אדריכלים, ראש צוות תכנית אסטרטגית לגליל המערבי: השטח נרחב ומכיל 430 קמ"ר יבשה ו-300 קמ"ר של ים, מאופיין במגוון עצום של צורות התיישבות, הטרוגניות אתנית ותרבותית. בכל שכבות התכנון מספר התושבים מיועד להכפיל את עצמו עד 2040, אולם בהווה ישנה הגירה שלילית. כ-8.5 מיליון מ"ר מאושרים לתעשייה ותעסוקה, ואין צורך בתוספת תעסוקה או מגורים, אלא דווקא ביישום מה שכבר מאושר. המטרה המרכזית היא ליצור מרחב חיים שטוב לחיות בו, למנף את הטבע והנוף ואת הכלכלה האזורית, כאשר התחבורה היא חלק בלתי נפרד מהכלכלה וכלי לשירותה. זוהי צורך בהקמת מרכז ימי חינוכי-מחקרי, טיפוח הנחלים לאורך התוואי במשותף, ניהול אנרגיה אזורית, איגום משאבים, השקעות, כספים ותחבורה ופיתוח בית החולים האזורי כמוקד. מרכיב חשוב היה יצירת ציר חי של שיתוף בעלי עניין לכל אורך התהליך. התכנית האזורית נותנת מסגרת עם חזון לפיתוח כלל הרשויות המקומיות - ערים, מועצות אזוריות ומועצות הקומיות – לעבוד יחד ולייצר אזור משגשג ומפותח.

אדר' הדס בשן, שותפות להקמת מרחב ביוספרי בהרי ירושלים: הבסיס העיקרי של התכנית הוא האינטגרציה של כל הגורמים, של הטבע ובני האנוש, כאשר עמותת ציבורית אוספת את בעלי העניין למפגשים רציפים. מרחב ביוספרי, מושג שהוטבע ב-1995, בשונה משמורת טבע, הוא מרחב בו חיים אנשים. אונסקו הכיר עד כה ב-2 מרחבים בארץ: הרי ירושלים ורמות מנשה והמרחב הנדון משתרע על האגן העליון של נחל שורק. דוגמא אירופית היא המרחב הביוספרי Wienerwald באוסטריה התחתונה, הכולל חלק מוינה.

אדר' מרב מורד, מתכנתת אשכול נגב מזרחי: בישראל ריכוז סמכויות גבוה בידי השלטון המרכזי לעומת השלטון המקומי, והיא בין המדינות הבודדות ב-OECD שאין בה רובד ניהול אזורי. לכל משרד יש חלוקה מחוזית/אזורית משלו. אשכול מוקם ע"י שר הפנים, ואשכול נגב מזרחי הוא הגדול ביותר. המטרה היא שיתוף פעולה מהמסד ומעלה, בהישענות על מחשבה תכנונית. עקרון מוביל הוא מענה

לצורך במניעת תחרות הרסנית על משאבים אזוריים, ובין היתר יותנע פיילוט להכנת תכנית מורשת מרחבית, בשיתוף משרד ירושלים ומורשת.

בפאנל בהנחיית נעמי צור נשאלה שאלת הקשר בין העיר והאזור.

אדר' רות רוטנשטרייך, מה"ע עכו ברור כי העיר חייבת לשלב ידיים עם המרחב האזורי כאשר כל פעולה בישוב אחד משפיעה על הישוב השכן. ברמה התיירותית יש לאזור יתרון משמעותי בהצעת ושיווק מגוון אתרים לתייר. רשויות מקומיות אוהבות להיות עצמאיות אך ההסתכלות הנקודתית היא חסרון. היום מוכנה העיר להיפתח יותר למטרות אזוריות.

פרופ' ערן רזין, האוניברסיטה העברית: שלוש המסגרות שהוצגו במושב פרשו את השונות בעולם הניהול האזורי, ועניין אותי לעסוק בחוסר השוויון בין הרשויות. לשאלה האם מסגרת כמו האשכול מהווה פוטנציאל לשיפור ושיתוף אזורי - כל חלופה אחרת קשה יותר, וזו חלופה בעלת פוטנציאל גדול. לשותפויות יש עלויות גבוהות בזמן, ומאידך ברגע שמתחילה יוזמה מקומית, המדינה נחלצת לסייע ולעיתים לכפות בחקיקה.

מרב בטט משרד הכלכלה: בשנות ה-90 נולד מודל אזור התעשייה המרחבי המשותף בכדי למנוע תחרות על משאבים, והיום אנו מסתכלים על הצורך בשיתופי פעולה, כאשר הרובד הניהולי החשוב לא תמיד קיים בכל רשות וניתן לקיימו במשותף. במרחב קריית שמונה לא תמיד העיר היא הרשות החזקה, ויש חידוש בכך שהעיר יוזמת את השותפות האזורית. בחירת משרד הכלכלה להתמקד בפוד-טק במרחב זה, היוותה מוקד ליצירת מקומות עבודה, פרויקטים חדשניים ומתחמי ייצור משותפים מבוססי-מחקר. מודל הסליל המשולש, המשתף אקדמיה, מגזר עסקי ומגזר ציבורי, יכול להניע שותפויות אזוריות.

מגיב: ד"ר שיבל מוחמד, אדריכל ומתכנן, מגשר, לשעבר מהנדס המועצה המקומית ג'דידה מאכר: התכנון בגליל המערבי מושפע מתכנון כביש חוצה ישראל ותכנון שכונות עכו מזרח, כאשר לא היה שום שיתוף פעולה עם המועצה המקומית. המוא"ז מטה אשר מסרה לעיריית עכו 2000 ד' לתכנון עכו מזרח, אך השתלטה בוועדת גבולות על שטחים חקלאיים של ג'דידה-מאכר. בשיתוף ציבור יש משהו מאד פיקטיבי ורצון עז בשיתוף פעולה נענה באופן חלקי מאד. התכנון האזורי מייצר חלון הזדמנות לשיתופי פעולה נכונים יותר.